

محمود نفیسی (تقی زاده)

نیازهای مسلمانان خارج از کشور

نیازها و احتیاجات مسلمانان مقیم کشورهای خارج را می‌توان در یک طبقه‌بندی کلی به دو بخش تقسیم کرد:

۱ - نیازهای دانشجویان مسلمان که از حساسیت و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مهمترین نیاز دانشجویان مسلمان خارج از کشور بویژه آن دسته از آنها که در رشته‌های علوم انسانی و علوم اجتماعی تحصیل می‌کنند (به مانند دانشجویان این رشته‌ها در داخل کشور) دستیابی به تفکر اسلامی در آن رشته‌هاست، به این معنا که آنها بطور تعبدی پذیرفته‌اند که اسلام پاسخگوی تمامی نیازهای اجتماعی و مشکلات فکری و علمی مربوط به انسان و جامعه است، ولی کیفیت و شیوه دستیابی به آن چگونه است؟ آیا صرفاً با مطالعه آیات و احادیث می‌توان به نوع تفکر دینی دست یافت؟

به عبارت روشن‌تر، متد تحقیق تجربی در علوم پایه بر وضع و رفع شرایط نهاده شده است و روش مطالعه تعقلی هم ریختن مواد خاصی در قالب اشکال معین است. در رابطه با مطالبی که به وسیله وحی به ما رسیده است چه باید کرد؟ تا بتوان از آن بمانند یک روش مطمئن و فراگیر در زمینه‌های «انسان»، «جامعه» و «تاریخ» بهره برد.

با جلسات مکرری که در استرالیا با تعدادی از دانشجویان علوم انسانی داشتیم، احساس کردم این مسئله، مبرم‌ترین نیاز فعلی دانشجویان مسلمان خارج است.

انقلاب اسلامی ایران موجی از روی آوری جمعی به سوی نظرات قرآنی را در دانشجویان ایجاد کرده است، دانشجویان رشته‌های فلسفه تاریخ و تاریخ تمدن و تاریخ ادیان و جامعه‌شناسی و... غیره می‌پرسند شیوه استفاده از وحی در این علوم را به ما بیاموزید؟ آیا شیوه تفسیری است؟ و یا شیوه برهانی؟ یعنی فرآورده‌های وحی در قالب شکل منطقی خاصی ریخته می‌شود و بدین شکل عرضه می‌گردد؟ و یا شیوه ثالثی است؟ آیا هرکس می‌تواند قرآن را جلوی رویش بگذارد و از آن در ارتباط با رشته‌ای خاص، آیه و یا آیاتی را استخراج کند؟

هنگامی که به یک دانشجوی مالزیایی که در رشته فلسفه تاریخ، دکترای می‌گرفت گفتم: می‌دانی شهید مطهری کتابی تحت عنوان «جامعه و تاریخ» نوشته‌اند، با حیرت تمام پاسخ منفی داد و پس از آنکه خلاصه کتاب و مسائل مطروحه در آنرا برایش شرح دادم با الحاح و سماجت خاصی یک نسخه از آن را مطالبه می‌کرد و لکن متأسفانه بدلیل فارسی بودن متن آن، قابل استفاده برای او نبود. (این کتاب به گمان من هنوز هم به زبانهای خارجی ترجمه نشده است.)

بنابراین مشکل دیگر آنها، عدم دسترسی به متون علمی متفکرانی نظیر شهید مطهری و شهید صدر می‌باشد. آنچه که تا کنون استقصاء کرده‌ام از شهید مطهری در زمینه‌های متنوع، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه و تاریخ، فلسفه و اخلاق، فلسفه حقوق، شناخت‌شناسی، اقتصاد اسلامی، تعلیم و تربیت اسلامی، جامعه‌شناسی، عقب ماندگی کشورهای اسلامی و غیره (بعد از تألیفات ادبی و کلامی و فلسفی و عرفانی) تألیفات ارزنده‌ای به یادگار مانده و تنها در بخش اجتماعیات حدود ۳۲ کتاب و مقاله از ایشان در دسترس است که متأسفانه ترجمه انگلیسی و یا فرانسوی برخی از اینها دیده نشده است، در حالی که تقریباً مجموع آثار نویسنده مسلمان دیگری (که اکنون در قید حیاتند) به سه زبان زنده دنیا، دریکی از سفارتخانه‌ها مشاهده شده و لکن دوره فارسی آثار شهید مطهری وجود نداشته است.

در زمینه شناساندن افکار شهید مطهری بخصوص آن دسته از اندیشه های ایشان که مربوط به مسائل انسانی واجتماعی است، حوزه علمیه مسئولیتی بزرگ بعهده دارد و با کمال صراحت باید عرض کنم که چهره علمی شهید مطهری در محافل علمی خارج هنوز ناشناخته است و دانشجویان مسلمان خارجی نسبت به اندیشه های ایشان بیگانه اند. و این وظیفه برعهده حوزه های علمیه است که نظرات شخصیت های بزرگش را ترجمه کرده و در اختیار مجامع علمی دنیا قرار دهد، از دیگران چه انتظار آنهایی که راه درازی را پیمودند تا شخصیت های مسلمان حدود ۲۲ کشور را در کنگره حج استرالیا جمع کنند، تنها نوار صوت و فیلم شخصیتی را آوردند که تمامی همت شهید مطهری در دوران آخر عمرش، صرف زدودن و اصلاح تفکرات التقاطی او در زمینه انسان وجامعه و تاریخ، شده است.

از بخش ترجمه وزارت ارشاد و یا چند بخش پراکنده دیگر در مملکت نمی توان انتظار پامسخگوئی به چنین نیاز عمیق و گسترده را داشت، حوزه علمیه خود نیازمند یک مرکز ترجمه است، این مسئله را در نامه گزارش گونه ای که به یکی از مقامات عالی دولت جمهوری اسلامی ایران نوشته ام، هم مطرح کرده ام، نمی توان نشست و منتظر ماند تا مترجمی از یک سازمان و یا یک وزارتخانه، تصادفاً کتابی از امثال شهید مطهری را ترجمه نماید، باید برای این منظور مرکزی را بوجود آورد و برنامه ای را تدوین کرد، و از همین جا به ضرورت روحانیون زبان دان واقف می شویم، ترجمه آثار شهید مطهری لازم است اما کافی نیست. روحانیونی مسلط به زبانهای خارجی باید چنین کتابهایی را برای انبوه دانشجویان کشورهای مالزی واندونزی وبنگلادش و هندوستان و پاکستان وغیره که به وفور در خارج دیده می شوند تدریس نمایند. شاید شگفت آور باشد که عرض کنم، تنها در یک دانشگاه (بنوئاوث ولز) از چند دانشگاه بزرگ شهر سیدنی در استرالیا حدود ۲۰۰ دانشجوی مسلمان از کشورهای مختلف اسلامی، در نماز جمعه، حاضر می شوند و کسی نیست که به زبانی قابل فهم برای آنان (انگلیسی) مطالبی را بازگو کند و این خلأ بزرگ سبب شده است که طیف چشم گیری از آنها جذب شخصیت های طرفدار سعودی شده و اسلام عافیت طلب راهررو باشند. مسئله سامان دادن روحانیون و زبان دان کردن آنها از مسائل قابل توجهی است که متأسفانه گوشه ذهن زعمای بزرگ حوزه را اشغال

نکرده است. چه اینکه برنامه‌ای اساسی برای آن طرح ریزی نشده و تسهیلاتی جهت آن فراهم نیامده است، و اصلاً وجود روحانیون زبان‌دان، نیاز مشترک دانشجویان و توده‌های مسلمان جوامع خارجی است.

در همین رابطه دو مسئله را باید متذکر شوم.

اولاً: از بررسی و مشاهده قفسه‌های کتاب مربوط به بخش اسلام، در چند کتابخانه بزرگ و مرکزی خارج از کشور متوجه شدم که کتابهای مربوط به مؤلفان شیعی بسیار اندک بوده و تعدادی از آنها پس از انقلاب اسلامی تهیه شده است. لذا احساس می‌شود بسیار شایسته است که مؤسسات بزرگ چاپ نظیر دفتر انتشارات جامعه مدرسین و یا هر مرکز دیگری که موارث تاریخی شیعه را احیا می‌کنند، نسخه‌ای از کتابهای منتشره خود را به سفارتخانه‌های ایران فرستاده تا به بخشهای اسلام‌شناسی دانشگاههای بزرگ آن کشورها اهداء شود، البته برای این نظر شاهدهی وجود دارد، هنگامی که ترجمه انگلیسی جلد اول «تفسیر المیزان» را به یک دانشجوی استرالیایی که در زمینه تفسیر قرآن مشغول تدریس رساله دکترایش بود، به رسم امانت دادم، پس از یک هفته با نهایت هیجان می‌گفت: واقعاً برایم جالب بود، بهترین تفسیری بود که تا کنون دیده‌ام، تا کنون کجا بوده است؟!.

وثانیاً: همین کمبود و عدم دسترسی به منابع شیعی بطور گسترده و مبسوط متقابلاً تبلیغات وسیع و بودجه‌های هنگفت و امکانات گسترده دولت سعودی سبب شده است که بخش‌های اسلام‌شناسی و شرق‌شناسی دانشگاهها از کتابهای مورد علاقه حکام سعودی مملو بوده و در نتیجه برخورد و اختلاط روزمره دانشجویان با این کتابها، بسیاری از آنها رشته دکتری خود را در مورد وهابیت اعم از شخصیتها و یا منابع آن قرار دهند و در نتیجه، تفکروهابی از طریق این دانشجویان اشاعه یابد. این مسئله که مسئله‌ای بسیار ظریف و حساس است، نکته‌ای بود که از معاشرت چند روزه با یک دانشجوی ژاپنی بدستم آمد، دانشجوی مذکور در زمینه افکار ابن تیمیه دکتری می‌گرفت.

۲ - و دیگر، نیازهای توده‌های مسلمان خارج از کشور است. بعد از نیاز به مبلغ دینی آشنا به زبان خارجی، بیشترین نیاز، کتابهایی است که در زمینه معارف قرآن و

دستورهای عملی اسلام نوشته شده است. خود، ناظر هجوم و سبقت جویی آنان برای گرفتن چنین کتابهایی، در چندین نمایشگاه کتاب در خارج از کشور بوده‌ام. در نمایشگاه، معمولاً کتب فراوانی در زمینه‌های گوناگون وجود داشت، در زمینه جنگ، حج، مشکلات مسلمین، تحلیلات حضرت امام دام ظلّه و غیره، اما کتابهایی که در مورد آشنا کردن جوانان به اسلام و مسائل اسلامی اعم از تاریخ مسلمین و دستورات اسلامی نوشته شده بود در همان ساعات اولیه نایاب می‌شد و متأسفانه تعداد این قبیل کتاب‌ها غالباً کم بوده و به همین جهت زود به اتمام میرسید. ترجمه کتب درسی دوران دبستان و دبیرستان بخصوص کتابهای مربوط به ادبیات و هنر و تاریخ و تعلیمات دینی و اقتصاد و غیره، شاید مهمترین نیاز خانواده‌هاست.

مشکلات جوانان آن دیار، کم و بیش به جوانان مسلمان و خانواده‌های آنان هم سرایت کرده است، لذا بسیاری از والدین هم در حضور و هم با تلفن، تقاضای ارسال کتب درسی را برای فرزندان خود داشته‌اند.

اقا جوانان مسلمان و پرشور لبنانی مقیم استرالیا و شیعیان با حرارت هنگ کنگ، متقاضی سرود و فیلم‌های تهیه شده در ایران به زبان انگلیسی و عربی بوده‌اند، شب هنگام که از مسجد سیدنی به سمت آپارتمان محل اقامت خود برمی‌گشتیم جوان لبنانی الاصلی که راننده وسیله نقلیه بود، بدون اینکه قادر به تکلم به زبان فارسی باشد، بسیاری از سروده‌های پرمحتوای ایران را به حفظ خوانده و از من می‌خواست که به مسئولین صدا و سیما تذکری جهت سرگرمی و پرکردن اوقات جوانان مسلمان در آن محیط کثیف و شهوت‌آلود بدهم.

حقیقت این است که مسئولیت اسلامی اقتضا می‌کند تا برنامه‌هایی در جهت آشنا کردن فرزندان مسلمین به مسائل اسلامی در سنین مختلف، از کتاب و نوار صوت و فیلم تهیه شده و به تمامی نقاط مسلمان نشین دنیا فرستاده شود تا در آن محیط فاسد، کمکی برای خانواده‌های آنان و فرزندان‌شان باشد. به نظر من تا فردی به خارج از کشور مسافرت نکرده باشد و به مسائل جوانان معاصر و سرگرمی‌های آنان از قبیل کنوپ‌های تفریحی و ورزشی و سینما و رقص و تئاتر و موسیقی جدید و پوشاک و آمیزش جنسی و

شیوه زندگی جمعی و غیره توجهی خاص نکرده باشد، بخوبی معنای استمداد امثال این جوان مسلمان را درک نمی کند، این جوانان از ما متوقعند، به گونه ای احساسی و عاطفی، دوی مشکلاتشان و آرامش روح پرتلاطم جوانی شان را از ما طلب می کنند، لذا شایسته است برای اوقات فراغت آنان فکری شود. درحالی که از پرداخت هر مقدار مالی هم در ازای چنین وسایلی، ابایی ندارند.

در خاتمه کتابهایی در موضوعات اسلام شناسی، شیعه شناسی، ایران شناسی، فرهنگ ایرانی، نهادهای جدید التاسیس پس از انقلاب، امور استخدامی و سیستم حمل و نقل در ایران، انقلاب فرهنگی در ایران، اقتصاد اسلامی، سیستم بانکداری در ایران، از سفارتخانه های ما خواسته شده است و از آنجایی که تقریباً در تمامی این زمینه ها جزوه و کتابی به زبان انگلیسی در دسترس نبود، تقریباً تمامی پاسخ ها بطور منفی بوده است. لذا شایسته است هرکس به هر طریقی که از او می آید اعم از تألیف و یا ترجمه، گامی در این مسیر برداشته و نیازهای فرهنگی سفارتخانه ها را تأمین نماید

اللهم انصر الإسلام والمسلمين، آمین یا رب العالمین

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

قال الكاظم (ع): ان لله عباداً في الأرض يسعون
في حوائج الناس، هم الآمنون يوم القيامة ومن ادخل
على مؤمن سروراً فرح الله قلبه يوم القيامة.

خداوند بندگانی دارد که در انجام خواسته های مردم کوشش می کنند، آنها در روز قیامت (از عذاب جهنم) در ایمن هستند، و کسی که مؤمنی را خوشحال کند خداوند قلب او را در روز قیامت پراز سرور و فرح می کند.
«وسائل الشيعة، ج ۲، ص ۵۲۴»